

на автора: слабостите са повече в пасажите, писани по-преди и останали непереработени. Допълненията, преработките са на значително по-голяма висота. При тях има и по-голяма задълбоченост, по-малко са популярните и познати постановки. Това израстване говори

добре за бъдещите възможности на теоретика, който все повече ще съумява да обогати собствените си позиции и схващания, да утвърди принципите си.

Иван Попиванов

„ПОЛВЕКА СОВЕТСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ“

Новата книга на Виталий Озеров има ясно определен адресат — масовия читател, и още по-конкретна задача — да покаже как съветските писатели изобразиха в своите творби главните етапи от полувековното развитие на съветското общество. По правило вниманието на критика е съсредоточено върху романите, при това, от руските съветски автори; представителите на други националности присъствуват повече като „декор“, от поетите само са споменати с отделни произведения В. Маяковски, С. Есенин, Н. Демин, А. Сурков, П. Антоколки, М. Алигер, А. Кулешов, А. Ахматова и др. Чрез хронологически подредени очерци В. Озеров постига своята цел: като анализира отделни произведения, в същото време се стреми да разкрие тяхното място и значение и в литературния, и в обществения живот. Разбира се, както подчертава критикът, в една неголяма по обем книга едва ли е възможно да се обхване огромният, многонационален процес в историята на съветската литература. Тук по необходимост се налага отделни автори и произведения да бъдат изведени на по-преден план, за да се открие още по-отчетливо онова, което е несъмнен принос.

Първото нещо, което прави впечатление в очерците, са богатите, на места илюстрирани с наблюдения от мемоарен характер, съждения на автора. Това предимство позволява на критика да брави свободно с материала, който в много отношения е твърде дискуссионен и предполага самостоятелни проучвания както върху отделни писатели, така и върху цели периоди в полувековната история на съветската художествена литература. Ето защо няма да бъде преувеличено да се каже, че в значителната си част изложението улавя жанровата специфика в развой на съветската литература. Това в еднаква степен се чувства в петте очерци: „В каком идти, в каком сражаться стане“, „В революционных боях“, „На фронтах великой стройки“, „Защищая завоевания социализма“ и „В преддверии коммунизма“.

* Полвека советской литературы — литературно-критически очерци от В. Озеров, Советский писатель, Москва, 1967 г.

На второ място книгата на В. Озеров печели с историзма в анализа. Отделните произведения, като се почне с „Неделя“ на Ю. Либедински и се свърши с „Хората не се раждат войници“ на К. Симонов, получават нова характеристика, без особено навлизане в биографиите на авторите им. Така са написани страниците, посветени на „Чапаев“ на Д. Фурманов, „Разгром“ на А. Фадеев, „Волоколамското шосе“ на А. Бек, „Хората не се раждат войници“ на К. Симонов. И прав е В. Озеров, когато пише, че могат да се посочат още цяла редица произведения, които показват художествено връзката между отделните поколения и приемствеността в революционните традиции.

Най-сериозно внимание е отделено на проблемите на социалистическия реализъм. Критикът си е поставил не обща, а специална задача: чрез примера на най-значителните съветски романи не просто да илюстрира, а да утвърди настъпателния ход в развитието на руската литература през последните десет десет години. Всяко десетилетие носи свои количествени и качествени белези, от друга страна — през всяко десетилетие става и натрупване на нови художествени елементи. Онова, което е характерно за 20-те години, което е ясно и определено у Маяковски и Есенин, Фурманов и Фадеев, у Ю. Олеся и И. Бабел се явява на нова степен, по-сложно и противоречиво по-късно, както поради субективни, така и поради обективни причини. Същевременно се подчертава как факторите, определили разцвета на съветската литература като цяло през 30-те години, рязко повлияват за издигане и качеството на романа на пример. Утвърждавайки успехите на Н. Островски, А. Малишкин, В. Катаев, И. Еренбург, М. Шолохов, критикът подчертава общественото им значение: художествената литература обективно подпомогна развиващите се революционни процеси. Това неминуемо дава нов тласък в естетическите дирения на авторите.

Трудно е да се обхване необятното. И все пак, има неща, без които картината не би била относително пълна. В очерците си, струва ми се, В. Озеров прави съществени пропуски, като отминава с мълчание романите „Крадец“, „Скутаревски“ и „Пътят към океана“

на Леонид Леонов. Своеобразието в творческата личност на Леонов и философско-интелектуалната основа на неговите романи носят редица белези от специфичните исторически условия от края на 20-те и първата половина на 30-те години, и са в приемствена връзка не само с традицията на Лев Толстой и Фьодор Достоевски, но и с много съвременни автори. А това означава, че творчеството на Леонид Леонов не стои извън линията на социалистическия реализъм като своеобразно и сложно явление в общата историческа панорама.

В отделни очерци на В. Озеров се долавя сянка на субективизъм, на мисли от „вчерашния ден“, но това са неща, които не помрачават общото положително впечатление от книгата като цяло.

Най-важното е, че в „Полвека советской литературы“ са поставени значителен брой проблеми, по много от които тепърва предстои да се размишлява и чието по-нататъшно изясняване ще бъде възможно с развитието на цялото съвременно съветско литературознание.

Христо Дудевски